

Saman gegn ofbeldi

Samvinnuverkefni Reykjavíkurborgar, Lögreglunnar á höfuðborgarsvæðinu, Kvennaathvarfsins, Heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu og sýslumannsembættisins á höfuðborgarsvæðinu

Halldóra Dýrleifar Gunnarsdóttir, mannréttinda- og lýðræðisskrifstofu Reykjavíkurborgar, verkefnisstjóri ***Saman gegn ofbeldi***

Mynd á forsíðu. Linda Ólafsdóttir.
September 2023

Innihald

Upphaf verkefnisins <i>Saman gegn ofbeldi</i>	1
Fjármál	1
Upplýsingar um heimilisofbeldi í Reykjavík.....	2
Ferlið, í stuttu máli, þegar það eru útköll.....	2
Fjöldi útkalla.....	2
Kynjahlutfall brotaþola og gerenda.....	5
Hlutfall útkalla borgarinnar af útköllum lögreglunnar	6
Konur og börn í dvöl í Kvennaathvarfinu og fjöldi viðtala.....	7
Gerendur og brotaþolar	8
Aldur og kyn gerenda	8
Aldur og kyn brotaþola.....	9
Fjöldi gerenda og brotaþola eftir íslensku og erlendu ríkisfangi og kyni	10
Tengsl gerenda og brotaþola	12
Tegund ofbeldis.....	13
Ofbeldi eftir fjölskyldugerð brotaþola.....	13
Börn og heimilisofbeldi	14
Skýrslur og tillögur starfshópa	14
Fatlað fólk og ofbeldi.....	15
Innflytjendur og ofbeldi	15
Hinsegin fólk og ofbeldi.....	15
Aldrað fólk og ofbeldi	16
Heimilislaut fólk og ofbeldi	16
Fræðsla á vegum verkefnisins	16
Útgáfa á vegum verkefnisins	17
Saman gegn ofbeldi – bæklingur.....	17
Áhrif heimilisofbeldis á börn	17
Við hjálpum, „nafnspjöld“	17
Við og börnin okkar	17
Hvað gerðist?	18
Hinsegin fólk og heimilisofbeldi	18
Veggspjöld.....	19
Upplýsingar fyrir brotaþola og gerendur á vef borgarinnar.....	20
Mat á verkefninu.....	20
Lokaorð	20
Skrá yfir myndir og töflur	21

Upphaf verkefnisins *Saman gegn ofbeldi*

Borgarstjórn Reykjavíkur samþykkti þann 1. apríl 2014 að beita sér fyrir átaki gegn heimilisofbeldi. Samkvæmt tillögunni skyldi stuðla að auknu samstarfi, þekkingarmiðlun og bættu verklagi í heimilisofbeldismálum. Sérstaklega skyldi horfa til þess árangurs sem náðst hefði á Suðurnesjum. Einnig var samþykkt viðaukatillaga um að skoða skyldi sérstaklega hvernig best væri að aðstoða fatlaðar konur og konur af erlendum uppruna sem verða fyrir ofbeldi.

Verkefninu er stýrt af verkefnisstjórn sem í eiga sæti einn borgarfulltrúi sem stýrir vinnu verkefnisstjórnarinnar, einn fulltrúi frá Kvennaathvarfinu, tveir fulltrúar frá Lögreglunni, einn frá velferðarsviði, einn frá barnavernd Reykjavíkur, einn frá mannréttinda- og lýðræðisskrifstofu, einn frá Heilsugæslunni á höfuðborgarsvæðinu og einn frá Sýslumanninum á höfuðborgarsvæðinu en embættið hóf þátttöku í verkefninu í janúar 2020. Umsjón verkefnisins er á höndum mannréttinda- og lýðræðisskrifstofu og starfar verkefnisstjóri þess þar.

Verkefnið heyrir undir mannréttinda- og ofbeldisvarnarráð Reykjavíkurborgar.

Fjármál

Tafla 1 sýnir þær fjárheimildir sem verkefnið hefur fengið frá því að það var sett á fót. Á tímabilinu hefur Reykjavíkurborg varið rúmlega 356 milljónum til verkefnisins. Stærsti hluti kostnaðar er vegna bakvakta og útkalla félagsráðgjafa. Árið 2020 og 2021 fór verkefnið fram úr áætlun en búið var að benda á að það myndi gerast bæði vegna fjölgunar útkalla og vegna hækkunar launa. Árið 2022 var framlag til verkefnisins hækkað. Útköllum fækkaði hins vegar það árið og var rekstarafgangur.

Það fjármagn sem ekki var nýtt í verkefninu árin 2015 til 2019 og árið 2022 rann aftur í borgarsjóð.

Tafla 1. Fjárheimildir saman gegn ofbeldi 2015 til og með 2022.

Ár	Fjárveiting	Nýtt	Mismunur
2015	45.500.000	35.238.133	10.261.867
2016	44.817.000	40.913.057	3.903.943
2017	44.790.000	42.826.985	1.963.015
2018	44.842.492	43.411.297	1.431.195
2019	44.925.557	43.650.915	1.274.642
2020	39.012.414	51.400.189	-12.387.775
2021	41.097.987	50.946.351	-9.848.364
2022	52.706.883	47.807.257	4.899.626
Samtals	357.692.333	356.194.184	1.498.149

Upplýsingar um heimilisofbeldi í Reykjavík

Tölulegar upplýsingar um útköll/tilkynningar vegna heimilisofbeldis í Reykjavík frá upphafi verkefnisins er [að finna á vef borgarinnar](#). Upplýsingarnar eru annars vegar frá Lögreglunni á höfuðborgarsvæðinu (LRH) og hins vegar frá velferðarsviði Reykjavíkurborgar. Upplýsingarnar eru uppfærðar mánaðarlega.

Vakin er athygli á að í tölfræði lögreglunnar er heildarfjöldi útkalla vegna heimilisofbeldismála í Reykjavík meiri en hjá Reykjavíkurborg. Þessi munur er fyrst og fremst vegna tveggja þátta. Annars vegar koma brotapolar í sumum tilvikum á lögreglustöðina til að tilkynna um heimilisofbeldi og þá er ekki alltaf ástæða til að fá ráðgjafa frá borginni og viðkomandi þiggja ekki alltaf þá þjónustu þótt hún bjóðist. Einnig geta ráðgjafar ekki farið inn á heimili, ef engin börn eru þar, nema með leyfi húsráðenda og þeir vilja ekki alltaf þiggja þessa þjónustu. Tölfræði Reykjavíkurborgar nær yfir þau skipti sem ráðgjafar eru kallaðir til af lögreglunni af því að börn eru á heimilinu og þegar engin börn eru á staðnum en brotapolar/gerendur vilja þiggja aðstoð.

Ferlið, í stuttu máli, þegar það eru útköll

- Hringt er í 112. Ef það er útkall vegna heimilisofbeldis kemur lögreglan á staðinn. Ef það er barn eða börn á staðnum þá er einnig kallaður til starfsmaður barnaverndar Reykjavíkurborgar og félagsráðgjafi. Barnaverndarstarfsmaður styður við barnið/börnin en félagsráðgjafinn styður við brotapolana. Ef barn eða börn eru ekki á staðnum en tengd aðilum er það í verklagi að lögregla kalli til þjónustu félagsráðgjafa.
- Símtal við brotapolana næsta virka dag, félagsráðgjafi.
- Ráðgjöf og aðstoð á þjónustumiðstöð.
- Gerandi hvattur til að sækja sér meðferð.

Ráðgjafinn er einnig kallaður til þegar hvorki börn eru á staðnum né börn tengjast aðilum ef heimilisfólk þiggur þá þjónustu.

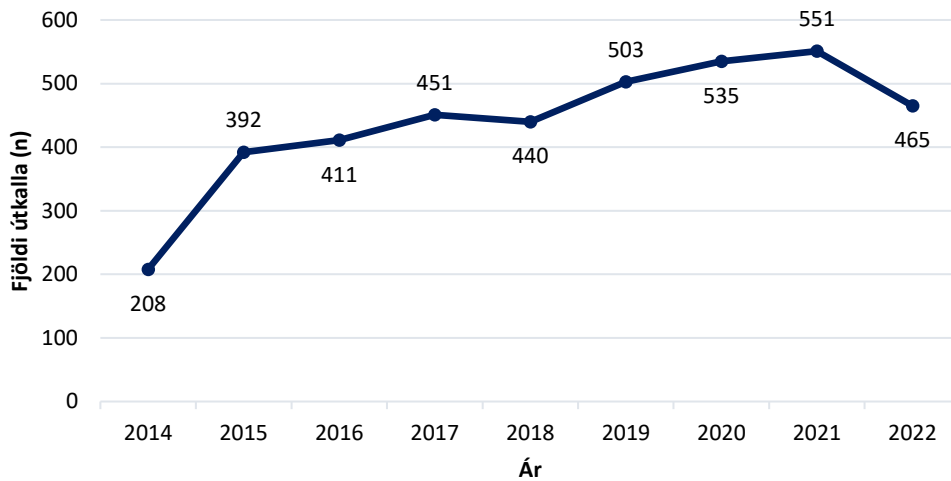
Rétt er að taka fram að sum „heimilisofbeldismál“ eiga upphaf sitt þegar fólk kemur á lögreglustöð til að tilkynna ofbeldi eða fram kemur í viðtölum við félagsráðgjafa að viðkomandi búi við heimilisofbeldi svo dæmi sé tekið. Þetta verklag lýtur fyrst og fremst að útköllum og þjónustu í kjölfar þeirra. Hins vegar á viðkomandi að fá sömu þjónustu en ferlið er annað.

Fjöldi útkalla

Verkefnið hófst í janúar 2015. Á því ári varð strax mikil fjölgun útkalla hjá lögreglunni vegna heimilisofbeldis í Reykjavík eða næstum helmingisaukning. Ástæðan fyrir þessari miklu fjölgun er fyrst og fremst þrjúþætt. Ríkislögreglustjóri breytti skilgreiningu á heimilisofbeldi þannig að það náði yfir fleira en það gerði áður, verklag var bætt sem skapaði tiltrú almennings og skráning var bætt. Útköllum fjölgaði fyrstu þrjú árin en árið 2018 fækkar útköllunum lítillega í Reykjavík, sjá mynd 1.

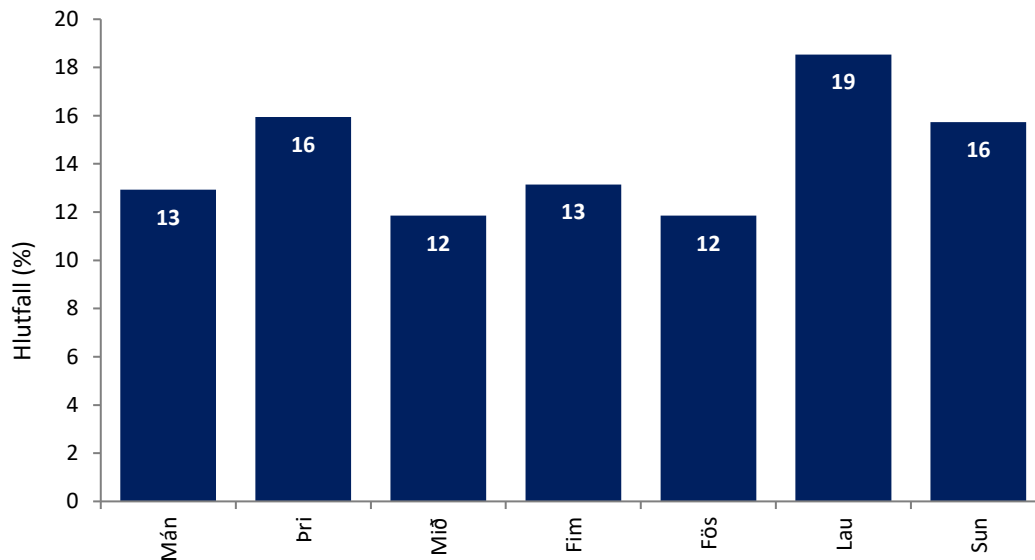
Fjöldi útkalla sem lögreglan fór í jókst frá ári til árs en fækkaði um 11 árið 2018 miðað við árið á undan. Útköllum fjölgaði síðan aftur 2019 og voru 63 fleiri en árið á undan.

Í febrúarlok 2020 greindist fyrsta Covid tilfellið á Íslandi. Eftir að smitum fjölgaði var gripið til ýmissa varúðarráðstafanna sem snérust m.a. um samkomutakmarkanir og þar sem að því var viðkomandi að fólk ynni frá heimilum sínum. Á tímum samkomutakmarkana vegna kórónaveirunnar fjölgaði útköllum vegna heimilisofbeldis. Það gerðist um allan heim þar sem tölfraði er haldin yfir heimilisofbeldi. Útköllum fækkaði svo aftur á árinu 2022, en þá var öllum opinberum sóttvarnaaðgerðum vegna heimsfaraldursins aflétt.

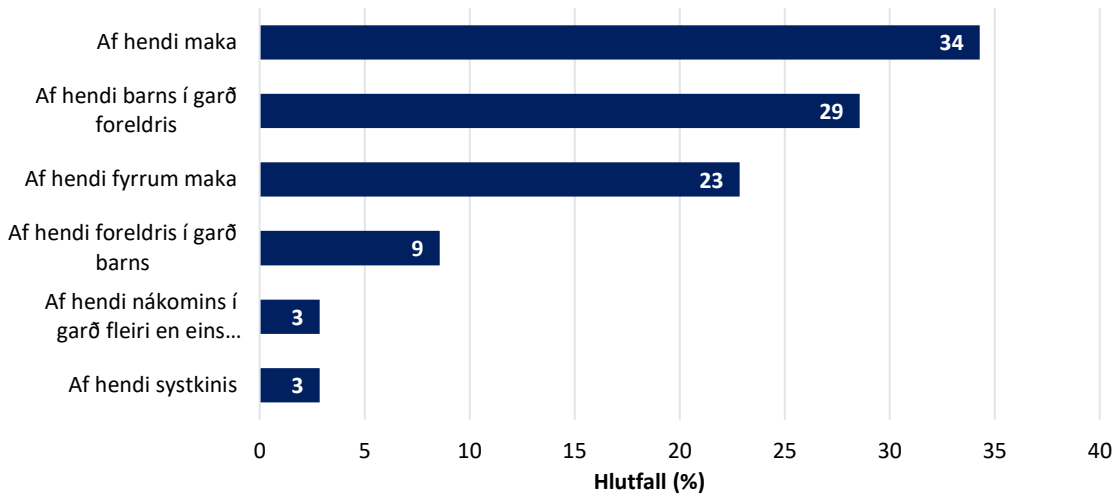
Mynd 1. Fjöldi útkalla LRH í Reykjavík 2014-2022.

Flest útköll vegna heimilisofbeldis verða alla jafna um helgar og fæst um miðja viku, sjá mynd 2.

Mynd 2. Fjöldi útkalla LRH í Reykjavík vegna heimilisofbeldis eftir dögum 2022.

Algengast er að þolendur verði fyrir ofbeldi af hendi maka, eða í um 34% útkalla, og næst algengast er að þolandi verði fyrir ofbeldi af hendi barns síns (29% útkalla) eða fyrrum maka (23% útkalla), sjá mynd 3.

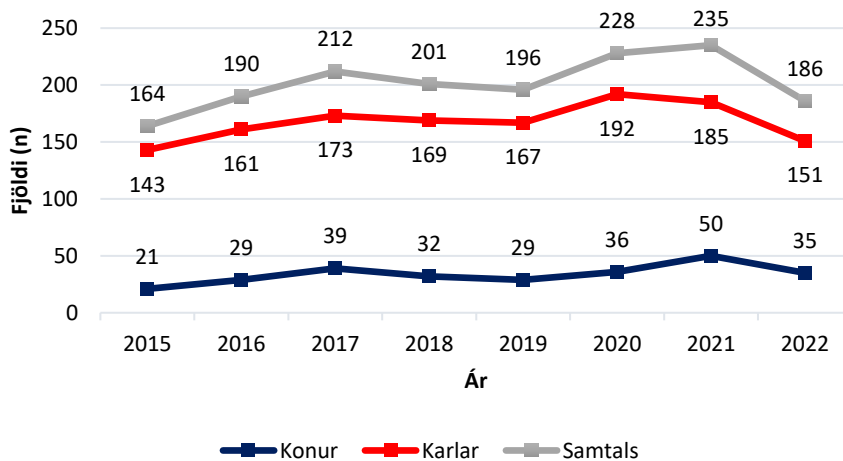

Mynd 3. Tengsl geranda og brotþola í útköllum LRH í Reykjavík 2022.

Tölfræði borgarinnar nær yfir þann fjölda útkalla sem starfsfólk á hennar vegum fer í. Tölfræðin er kyngreind og hefur verið safnað frá upphafi verkefnisins sem hófst 2015. Eftir að nýtt verklag var tekið upp fara, eins og áður segir, félagsráðgjafar á þjónustumiðstöðvunum og starfsfólk Barnaverndar í útköll í krafti barnaverndarlaga þegar börn eru á heimilinu. Félagsráðgjafar eru einnig kallaðir til þó að börn séu ekki á heimilinu ef málsaðilar eru forsjáraðilar barna. Einnig eru þeir kallaðir til ef fólk þiggur aðstoð og stuðning félagsþjónustu þó svo engin tengsl séu við börn en afþakki fólk hefur borgin ekki heimild til að stíga inn.

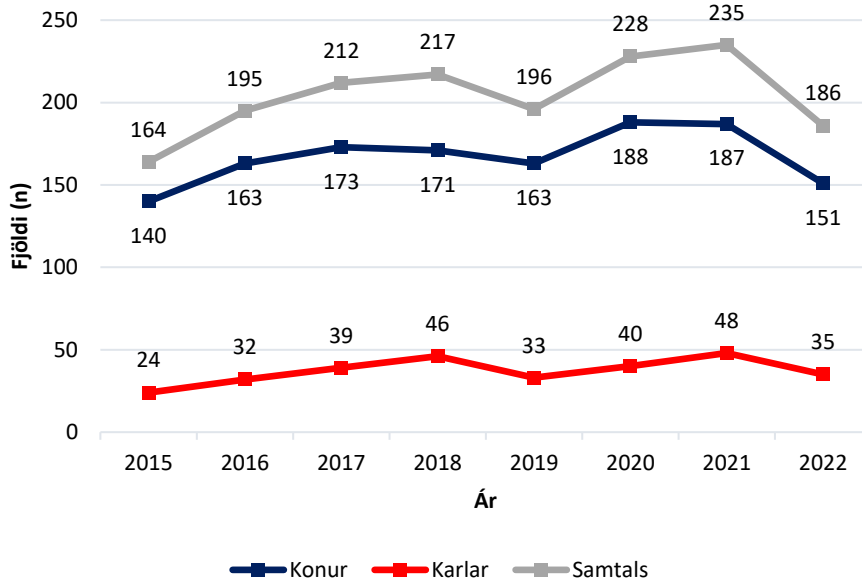
Útköll sem starfsfólk Reykjavíkurborgar fór í á árinu 2020 voru 228 og fjölgaði um 32 frá árinu áður. Þau voru svo enn fleiri 2021 eða 235 en fækkaði svo eftir að samkomutakmörkun vegna Covid var aflétt á árinu 2022.

Þegar útköll Reykjavíkurborgar frá upphafi verkefnisins eru skoðuð eftir kyni geranda má sjá að í mun fleiri tilfellum er gerandi karlkyns, sjá mynd 4.

Mynd 4. Fjöldi útkalla sem Reykjavíkurborg fór í eftir kyni gerenda 2015-2022.

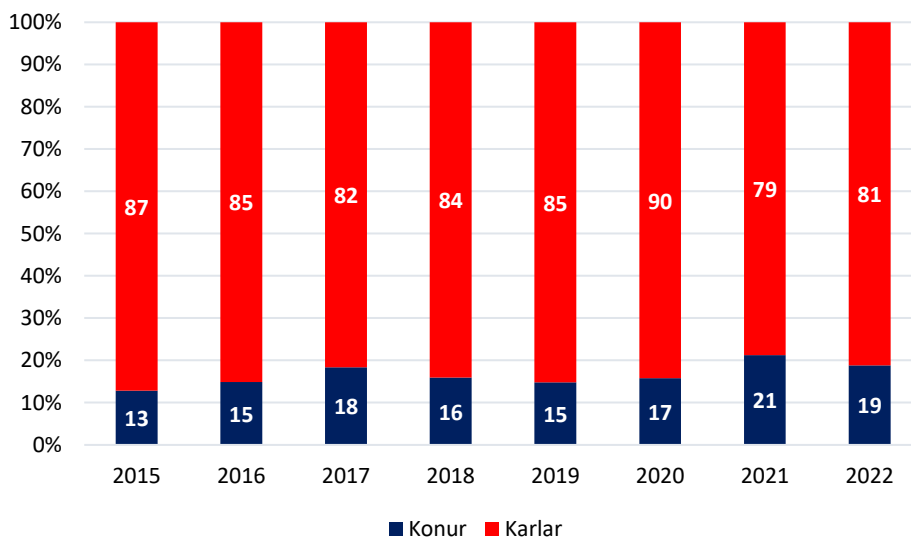
Þegar útköll Reykjavíkurborgar á tímabilinu eru skoðuð eftir kyni þolenda má sjá í mun fleiri tilfellum eru konur þolendur, sjá mynd 5.

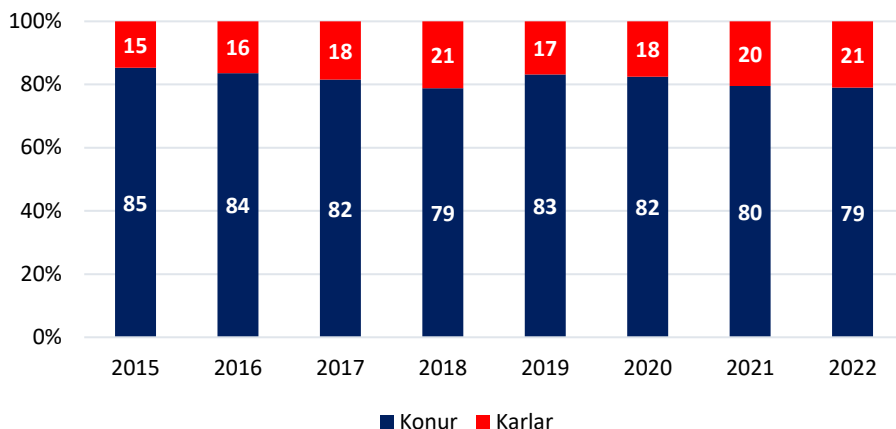
Mynd 5. Fjöldi útkalla sem Reykjavíkurborg fór í 2015-2022 eftir kyni brotþola

Kynjahlutfall brotþola og gerenda

Kynjahlutfallið innan hóps gerenda hefur verið svipað þessi ár sem verkefnið Saman gegn ofbeldi hefur verið starfrækt en karlar eru gerendur í 79-85% tilvika en konur í 13-21% tilvika, sjá mynd 6. Kynjahlutfallið snýst við þegar horft er til brotþola en á þessum árum eru brotþolar konur í 79-85% tilvika en karlar í 15-21% tilvika, sjá mynd 7.

Mynd 6. Hlutfall gerenda eftir kyni.

Mynd 7. Hlutfall brotþola eftir kyni.

Hlutfall útkalla borgarinnar af útköllum lögreglunnar

Þar sem Reykjavíkurborg fer einvörðungu í útköll vegna heimilisofbeldis þegar börn eru á staðnum, tengjast málsaðilum eða þegar fólk þiggur þjónustu velferðarsviðs borgarinnar þá eru útköll borgarinnar færri en þau útköll sem lögreglan fer í. Rétt er að taka fram að ekki er alltaf um útköll að ræða því stundum kemur fólk á stöð til að kæra ofbeldi en við þær aðstæður er kölluð til starfsmanneskja barnaverndar ef börn eru í fjölskyldunni og einnig býðst stuðningur félagsráðgjafa þótt börn séu ekki á heimili.

Tafla 2 sýnir fjölda útkalla lögreglu og Reykjavíkurborgar og hlutfall útkalla borgarinnar af þeim útköllum sem lögreglan fer í. Verkefnið hófs 2015 og því eru einungis fjöldi útkalla lögreglu vegna heimilisofbeldis 2014 en það er haft með til viðmiðunar. Að meðaltali þegar horft er til þessara ára hefur Reykjavíkurborg farið á staðinn í 41% tilvika.

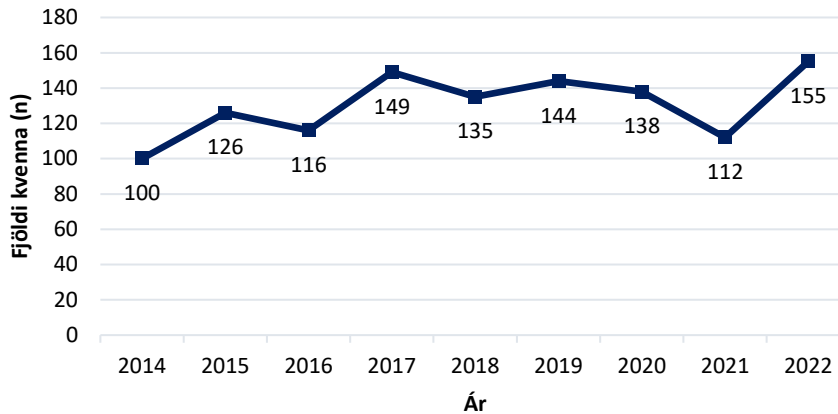
Tafla 2. Fjöldi útkalla lögreglu og Reykjavíkurborgar og hlutfall útkalla borgarinnar af þeim útköllum sem lögregla fer í 2015-2022.

Ár	Lögr.	Rvk.	% Rvk. af útköllum lögreglu
2014	208		
2015	392	164	42%
2016	411	195	47%
2017	451	212	47%
2018	440	201	46%
2019	503	196	39%
2020	535	228	43%
2021	551	235	43%
2022	465	186	40%

Konur og börn í dvöl í Kvænnaathvarfinu og fjöldi viðtala

Eitt af því sem endurspeglar stöðuna í tengslum við heimilisofbeldi er fjöldi kvenna og barna sem eru í dvöl í Kvænnaathvarfinu. Mynd 8 sýnir fjölda kvenna í dvöl 2014 til og með 2022. Að meðaltali dvelja árlega um 130 konur í Kvænnaathvarfinu.

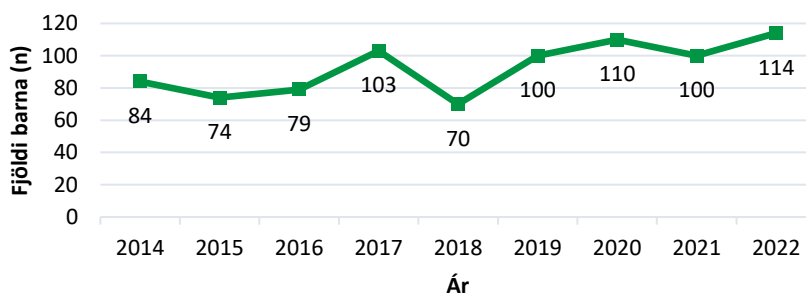
Mynd 8. Fjöldi dvalarkvenna í Kvænnaathvarfinu 2014-2022.

Fjöldi kvenna sem eru í dvöl í Kvænnaathvarfinu jókst í upphafi verkefnisins. Þeim fækkaði lítillega 2016 þegar miðað er við árið áður en fjölgar síðan aftur 2017 um 33 konur. Það sem vekur athygli er að 2021 þegar útköllin vegna heimilisofbeldis eru í hámarki þá fækkar konum í dvöl.

Í ágúst 2020 opnaði kvænnaathvarf á Akureyri. Árið 2021 dvelja þar 10 konur og 17 árið 2022. Það má ætla að einhver hluti þeirra kvenna sem þar dvöldu hefðu annars dvalið í Kvænnaathvarfinu í Reykjavík sem gæti skýrt að hluta til hversu fáar konur dvelja 2021 miðað við fjölda útkalla.

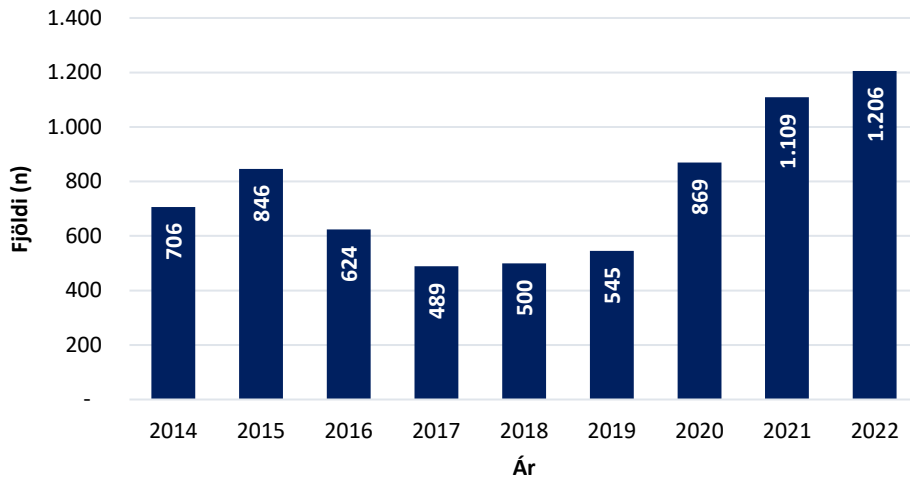
Í ársskýrslu athvarfsins 2022 kemur fram að íslenskar konur í dvöl voru 41% dvalarkvenna en erlendar konur í dvöl 59%. Tengslanet erlendra kvenna er eðli málsins samkvæmt minna hér á landi en íslenskra kvenna og þurfa þær því frekar að vera í dvöl í Kvænnaathvarfinu en íslenskar konur sem geta margar dvalið tímabundið hjá vinum og/eða ættingjum.

Mynd 8 sýnir einvörðungu þann fjölda kvenna sem dvelur í athvarfinu en mun fleiri sækja þangað ráðgjöf og stuðning, bæði í síma og viðtölum. Einnig dvelja árlega að meðaltali 93 börn í athvarfinu, sjá fjölda barna eftir árum á mynd 9.

Mynd 9. Fjöldi barna í Kvænnaathvarfinu 2014 til 2022.

Viðtölum fjölga árin 2021 og 2022, eins og sjá má á mynd 10, og eru rúmlega helmingi fleiri en árið 2019, áður en samkomutakmarkanir vegna heimsfaraldursins koma til sögunnar. Íslenskar konur eru 84% þeirra sem voru í viðtölum hjá Kvænnaathvarfinu 2022 en erlendar konur 16%.

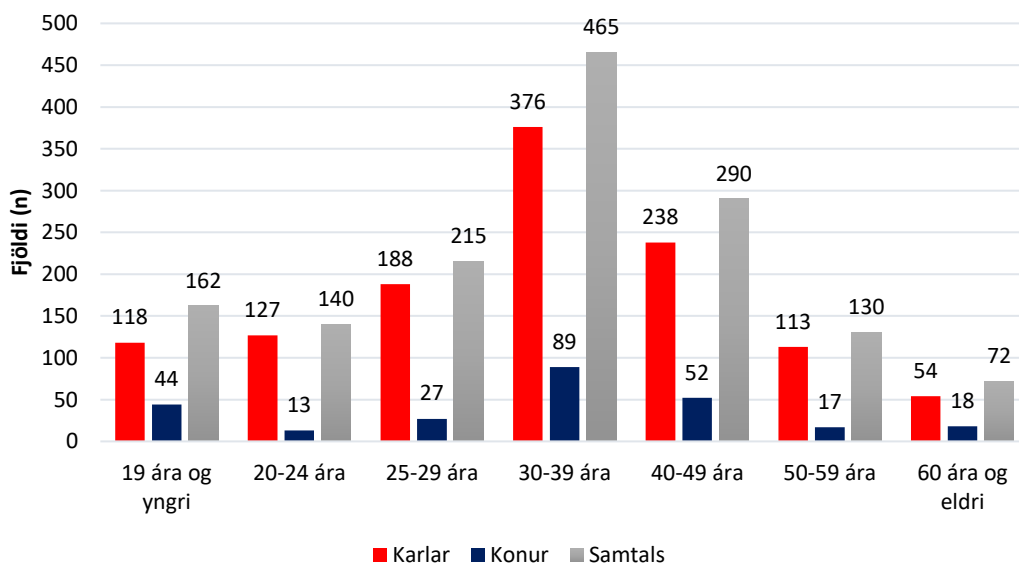

Mynd 10. Fjöldi viðtala við konur sem eru ekki í dvöl 2014 -2022.

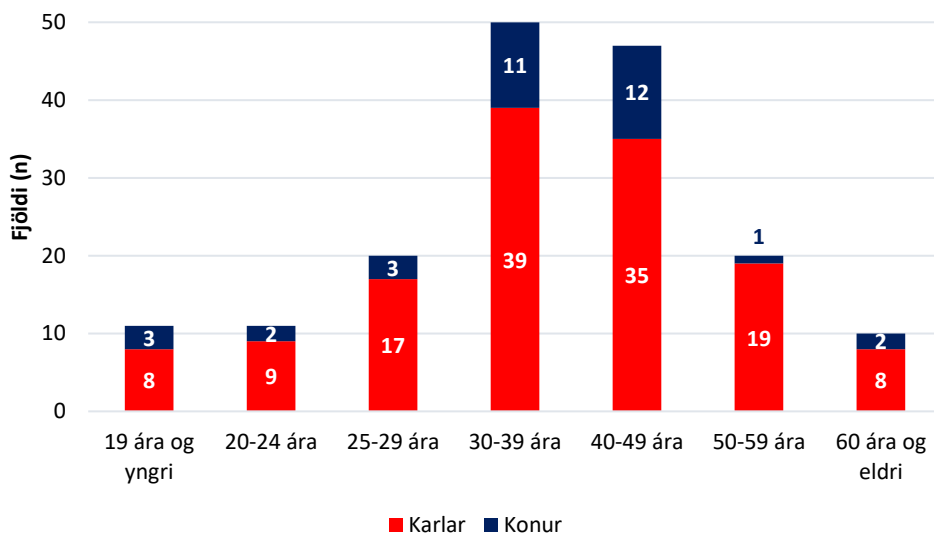
Gerendur og brotápolar

Aldur og kyn gerenda

Flestir gerendur eru á aldursbilinu 30-39 ára eins og sjá má á mynd 11 þar sem sýndur er samanlagður fjöldi útkalla eftir kyni og aldri gerenda frá 2015-2022 og á mynd 12 þar sem sýndur er fjöldi gerenda eftir kyni og aldri árið 2022. Næst flestir gerendur eru á aldursbilinu 40-49 ára.

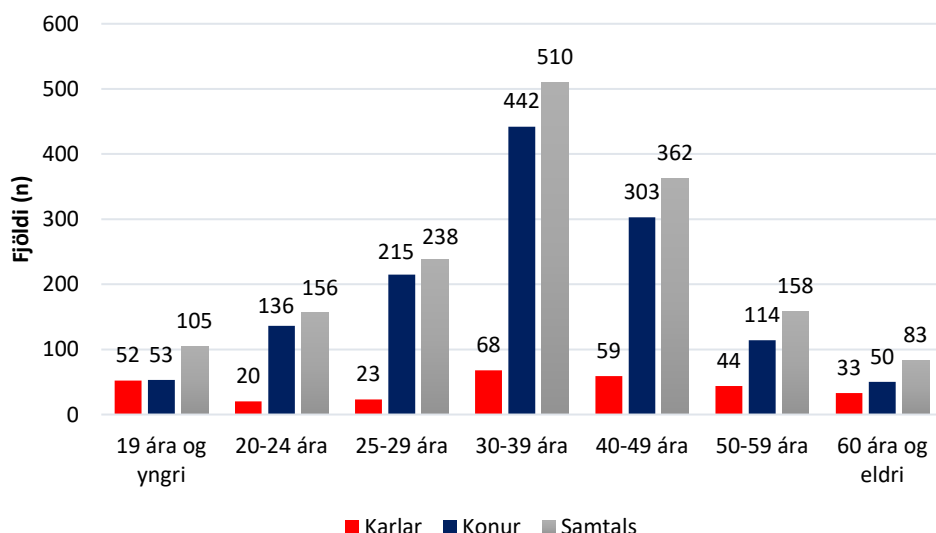
Mynd 11. Samanlagður fjöldi útkalla tímabilið 2015-2022 eftir kyni gerenda og aldursbilum.

Mynd 12. Fjöldi útkalla sem Reykjavíkurborg fór í 2022 eftir kyni og aldri gerenda.

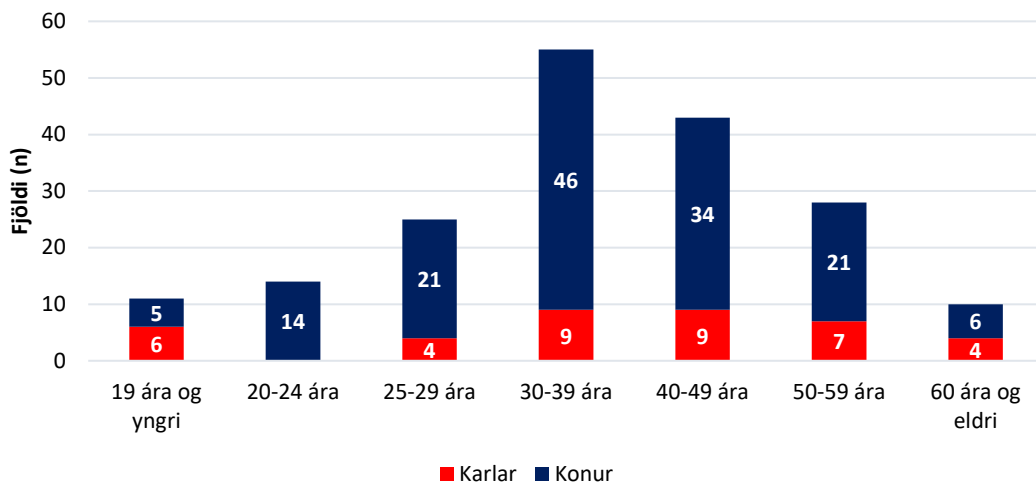
Aldur og kyn brotþola

Flestir brotþolar í útköllum eru á aldursbilinu 30-39 ára og hefur það ekki breyst frá þeim tíma sem verkefnið hófst. Á mynd 13 er samanlagður fjöldi útkalla 2015-2022 eftir aldursbilum og kyni. Það eru oft fleiri en eitt útkall vegna sama brotþola þannig að þetta segir ekki til um fjölda þeirra einstaklinga sem eru brotþolar. Reykjavíkurborg fór samanlagt í 612 útköll á þessum árum eða frá 2015-2022.

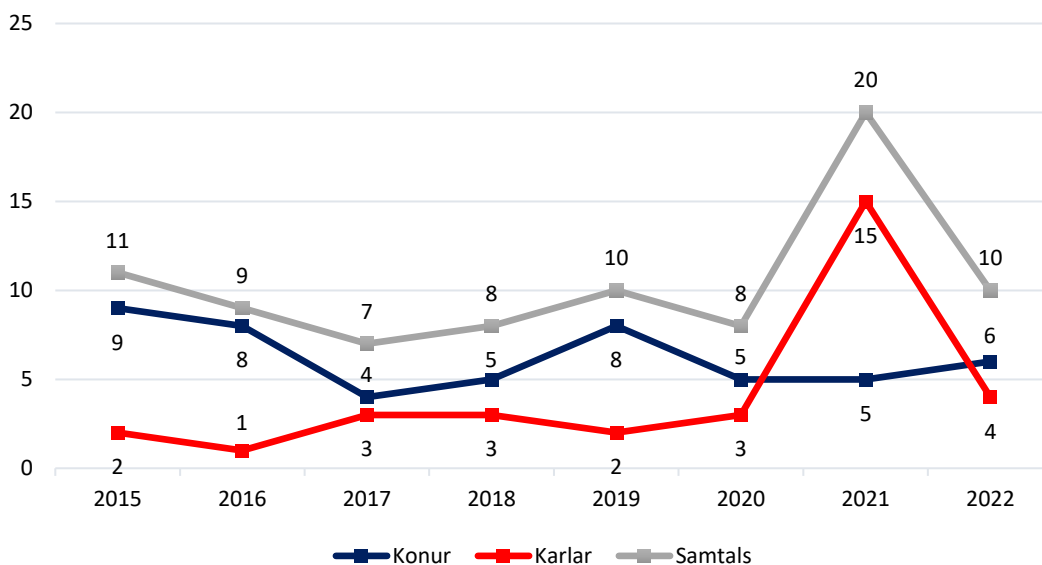
Mynd 13. Samanlagður fjöldi útkalla 2015-2022 eftir kyni brotþola og aldursbilum.

Mynd 14 sýnir fjölda útkalla eftir aldursbilum og kyni brotþola á síðasta ári eða árið 2022. Flestir brotþolar eru á aldursbilinu 30 til 39 ára en næst flestir á aldursbilinu 40-49 ára.

Mynd 14. Fjöldi útkalla sem Reykjavíkurborg fór í 2022 eftir kyni og aldri brotþola.

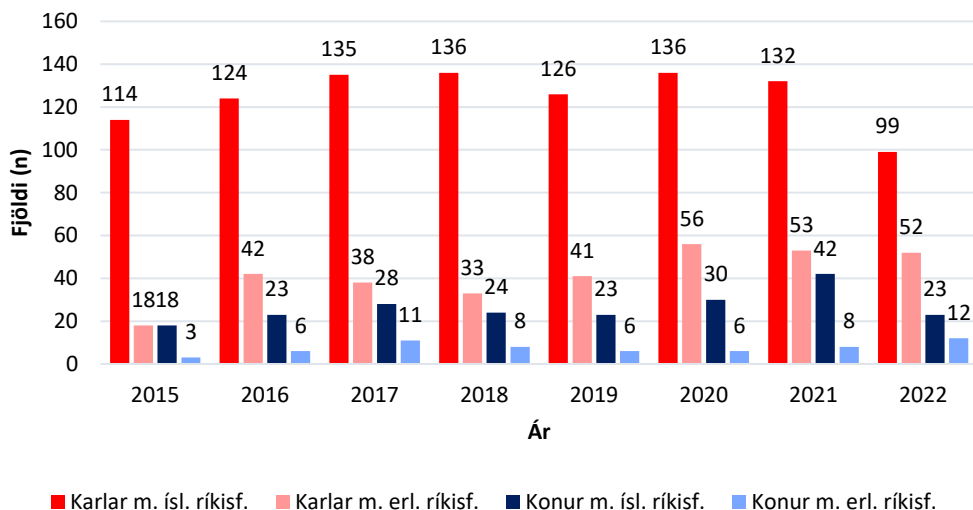
Eina árið þar sem fleiri brotþolar eru karlar í ákveðnum aldurshópi var árið 2021 þegar 15 karlar voru brotþolar en 5 konur í hópnum 60 ára og eldri, sjá mynd 15.

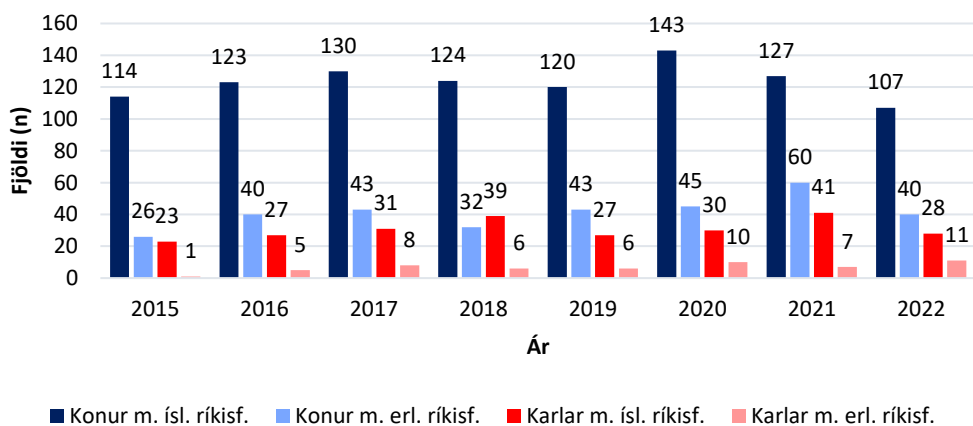
Mynd 15. Fjöldi útkalla borgarinnar 2015-2022 vegna brotþola sem eru 60 ára og eldri.

Fjöldi gerenda og brotþola eftir íslensku og erlendu ríkisfangi og kyni

Á mynd 16 eru settar fram upplýsingar um fjölda gerenda eftir íslensku/erlendu ríkisfangi og á mynd 17 eru upplýsingar um fjölda brotþola eftir íslensku/erlendu ríkisfangi.

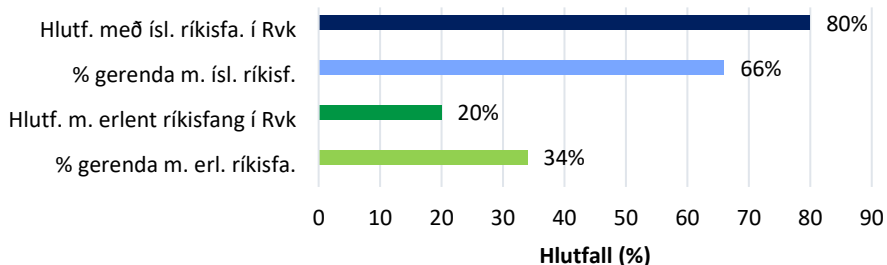

Mynd 16. Fjöldi gerenda eftir kyni og íslensku/erlendu ríkisfangi 2015-2022.

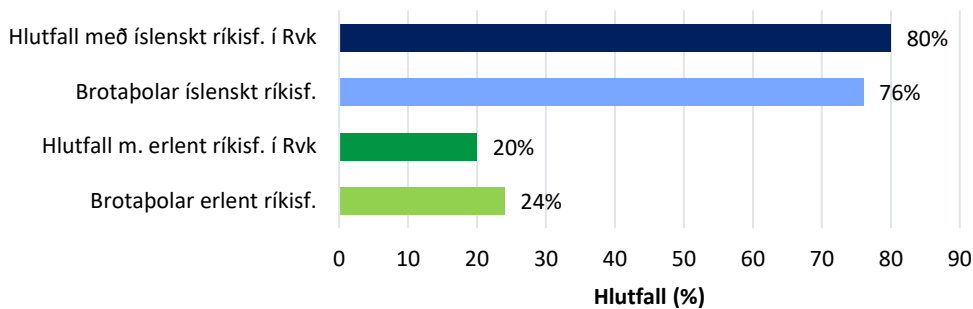

Mynd 17. Fjöldi brotþola eftir kyni og íslensku/erlendu ríkisfangi 2015-2022.

Þegar borið er saman hlutfall gerenda með erlent ríkisfang við fólk með erlent ríkisfang í Reykjavík, er hlutfallið hærra en þýðið ætti að gefa til kynna, sjá mynd 18. Það sama gildir um hlutfall brotþola með erlent ríkisfang en þar er munurinn ekki jafnmikill, sjá mynd 19.

Mynd 18. Hlutfall gerenda með erlent/íslenskt ríkisfang í útköllum borgarinnar og hlutfall af íbúum í Reykjavík.

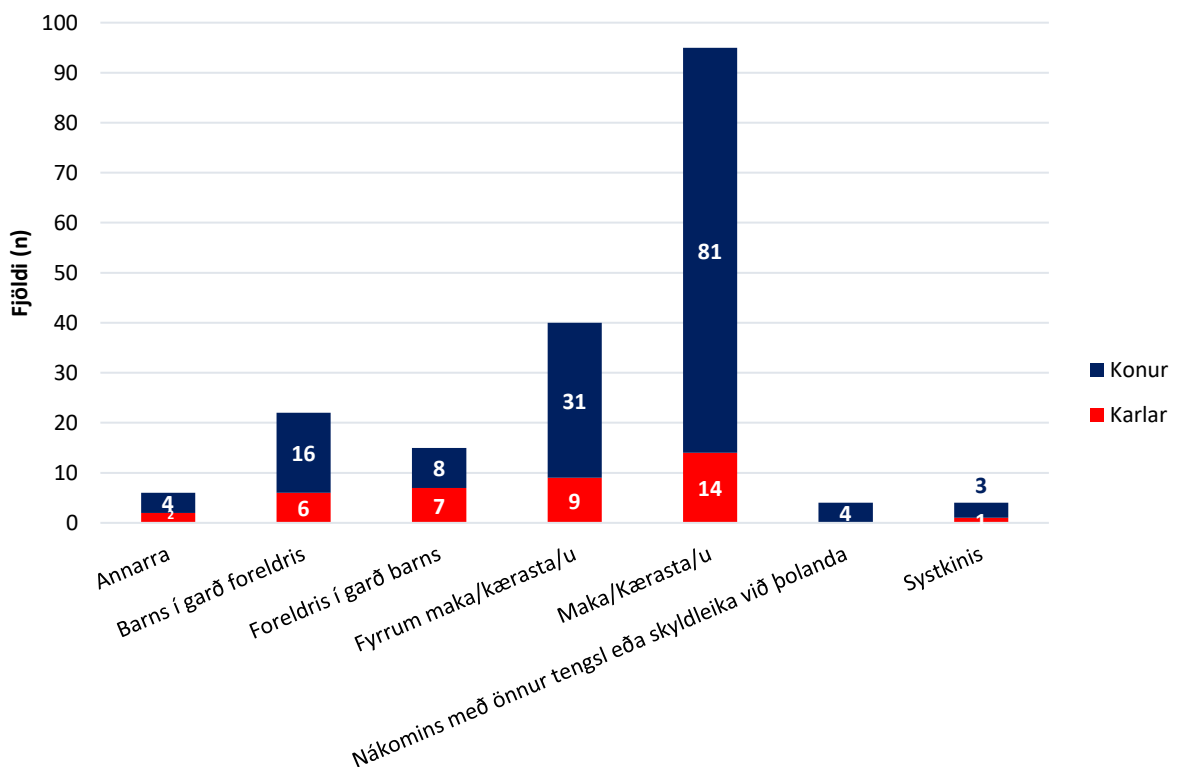

Mynd 19. Hlutfall brotáþola með erlent/íslenskt ríkisfang í útköllum borgarinnar og hlutfall af íbúum í Reykjavík.

Tengsl gerenda og brotáþola

Öll árin sem verkefnið hefur verið starfrækt verða flest fyrir ofbeldi af hálfu maka eða kærasta/kærustu.

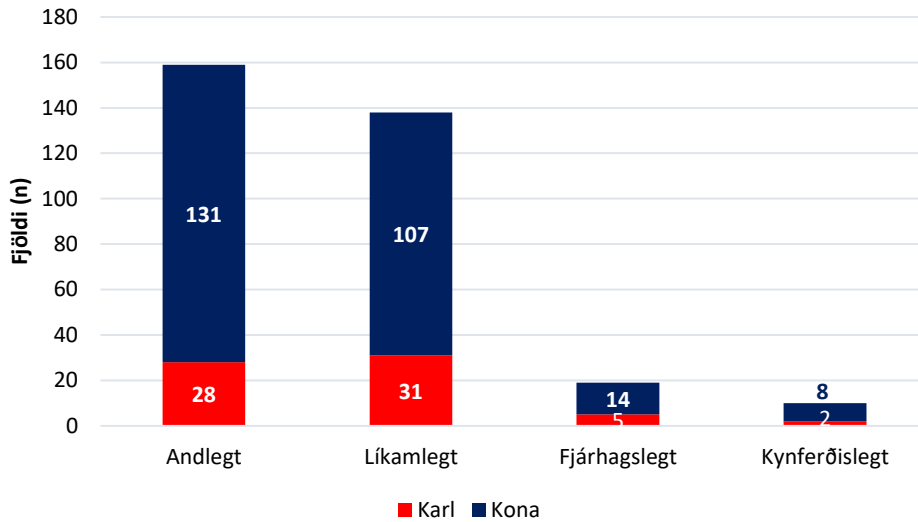
Árið 2022 er næst fjölmennasti hópurinn sem beitir ofbeldi fyrrum markar/kærastar/kærustur. Það segir okkur að þrátt fyrir að brotáþoli slíti sambandi við geranda þá heldur ofbeldið oft áfram. Þriðji stærsti hópurinn eru börn sem beita foreldra ofbeldi, tekið skal fram að hér er um börn á ýmsum aldri að ræða þ.e. þau eru alltaf börn brotáþola þótt þau hafi náð fullorðinsaldri. Í útköllum sem lögreglan fer í, sjá mynd 3, er næst fjölmennasti hópurinn börn sem beita foreldra ofbeldi.

Mynd 20. Tengsl gerenda og brotáþola, ofbeldi af hálfu hvers eftir kyni brotáþola 2022 í útköllum borgarinnar.

Tegund ofbeldis

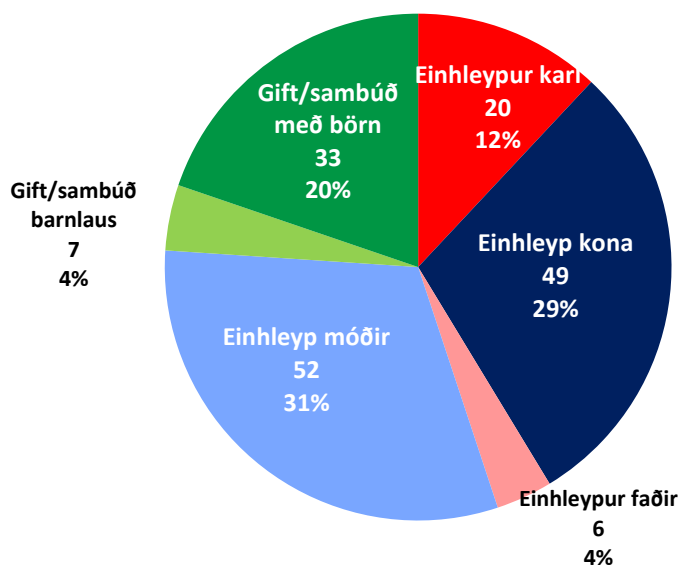
Í útköllum borgarinnar er greint eftir kyni um hvers konar ofbeldi er að ræða. Það getur verið um fleira en eina tegund af ofbeldi að ræða hverju sinni. Algengast er andlegt ofbeldi og líkamlegt ofbeldi.

Mynd 21. Tegund ofbeldis eftir kyni brotþola 2022 í útköllum borgarinnar.

Ofbeldi eftir fjölskyldugerð brotþola

Þegar horft er til fjölskyldugerðar brotþola þá verða einhleypar mæður oftast fyrir ofbeldi eins og sjá má á skífuritinu hér fyrir neðan. Þetta breytist lítið frá ári til árs. Einhleypar mæður/konur eru 60% brotþola.

Mynd 22. Fjöldi brotaþola og hlutfall eftir fjölskyldugerð 2022

Tölulegar upplýsingar um verkefnið eru birtar í hverjum mánuði á vefsvæði borgarinnar, [bæði upplýsingar frá lögreglu og Reykjavíkurborg](#).

Börn og heimilisofbeldi

Í verkefninu er lögð sérstök áhersla á hópa sem eru í viðkvæmri stöðu m.a. börn. Auk félagsráðgjafa velferðarsviðs fer starfsfólk barnaverndar í útköll vegna heimilisofbeldis þegar börn eru á heimilinu og styður við þau í kjölfarið með viðtölum sálfræðings sem geta verið allt frá einu upp í tíu viðtöl eftir því sem þurfa þykir hverju sinni. Jafnvel þótt börn verði ekki sjálf fyrir líkamlegu ofbeldi fara þau ekki varhluta af því. Þau börn sem búa á heimilum þar sem heimilisofbeldi á sér stað sýna sömu einkenni kvíða og þunglyndis og börn sem sjálf hafa orðið fyrir ofbeldi og íslenskar rannsóknir sýna að börn sem búa við heimilisofbeldi vita alltaf af ofbeldinu þrátt fyrir að foreldrar/forsjáraðilar telji sér trú um annað. Í þessu ljósi telst það vera ofbeldi gegn börnum þegar þau búa á ofbeldisheimili.

Í þau átta ár sem Reykjavíkurborg hefur safnað upplýsingum um heimilisofbeldi þá eru börn á vettvangi í útkalli í 55% til 67% tilvika og með lögheimili í 56% til 71% tilvika á þessum árum.

Tafla 3. Hlutfall barna á vettvangi í útköllum og með lögheimili á vettvangi 2015 til 2022.

Ár	Börn á vettvangi	Börn með lögheimili á vettvangi
2015	62%	71%
2016	67%	71%
2017	66%	68%
2018	58%	68%
2019	55%	63%
2020	61%	69%
2021	59%	60%
2022	53%	56%

Skýrslur og tillögur starfshópa

Síðan verkefnið **Saman gegn ofbeldi** hófst hafa verið settir á fót fimm starfshópar til að setja fram tillögur um það hvernig betur megi þjónusta ákveðna hópa sem verða fyrir heimilisofbeldi og hvernig sé hægt að vekja athygli á sérstöðu þeirra. Hér á eftir eru upplýsingar um vinnuhópana.

Fatlað fólk og ofbeldi

Settur var á fót starfshópur sem hafði það hlutverk að finna leiðir til að sporna gegn heimilisofbeldi sem fatlað fólk verður fyrir. Í hópnum átti sæti fatlað fólk og einstaklingar sem eru með þekkingu á málefninu út frá ólíkum sjónarhornum.

Hópurinn skilaði skýrslu og tillögum 16. febrúar 2015 sem má finna [á vefsíðu borgarinnar](#).

Til þess að sporna gegn ofbeldi gagnvart fötluðu fólki hefur mannréttinda- og lýðræðisskrifstofa haldið fræðslu fyrir allt starfsfólk á búsetukjörnum, sambýlum og í vinnu- og virknimiðaðri stoðþjónustu um ofbeldi og fatlað fólk en starfshópurinn lagði áherslu á að það yrði gert. Einnig hefur verið gefinn út myndrænn bæklingur, [Hvað gerðist?](#)

Að lokum hafa, í samráði við velferðarsvið, verið útbúnir verkferlar í þeim málum þegar grunur vaknar um ofbeldisbrot starfsmanns gagnvart fötluðum einstaklingi. Verkferlarnir eru fyrir alla búsetukjarna, sambýli og skammtíma vistarir ásamt vinnu- og virknimiðaðri stoðþjónustu.

Búið er að vinna rafrænt fræðsluefni um fatlað fólk og ofbeldi og á allt starfsfólk sem ráðið er til að vinna með fötluðu fólki að tileinka sér fræðsluefnið og svara spurningum úr því.

Einnig er búið, í byrjun árs 2023, að dreifa plakatinu *Þarft þú hjálp?* á alla búsetukjarna fyrir fatlað fólk (sjá nánar bls. 19).

Innflytjendur og ofbeldi

Eins og fram kemur á mynd 9 þá er heldur hærra hlutfall brotþola með erlent ríkisfang heldur en þýðið ætti að segja til um, þ.e. 24% brotþola í Reykjavík eru með erlent ríkisfang en þau sem eru með erlent ríkisfang eru um 20% íbúa.

Það kemur fram í ársskýrslu athvarfsins 2022 að íslenskar konur voru 41% dvalarkvenna það árið en erlendar konur í dvöl 59%. Innflytjendur hafa oft ekki sama stuðningsnet og Íslendingar s.s. fjölskyldu og vini.

Skipaður var starfshópur til að finna leiðir til að ná til innflytjenda með upplýsingar um ofbeldi og kortleggja hvert sé hægt að leita verði viðkomandi fyrir ofbeldi. [Tillögur hópsins eru á vefsíðu borgarinnar](#).

Lögð hefur verið áhersla á að bæta upplýsingar til innflytjenda, þýða upplýsingaefni á ensku og pólsku og nýta túlkun með markvissari hætti en áður.

Hinsegin fólk og ofbeldi

Í verkefninu **Saman gegn ofbeldi** hefur einnig ofbeldi og hinsegin fólk verið til skoðunar og setti starfshópur fram tillögur um leiðir til að sporna gegn því. Í starfshópnum var einvörðungu fólk sem er hluti af hinsegin samfélaginu. Komið hefur verið á góðri samvinnu við Samtökin '78 og hefur stjórnarfolk þar og fræðslufulltrúi fengið fræðslu um verkefnið. Haldið var erindi á Hinsegin dögum og á aðalfundi Samtakanna '78 um heimilisofbeldi og hinsegin fólk. Búið er að fara á allar miðstöðvar Reykjavíkurborgar með fræðslu um heimilisofbeldi og hinsegin fólk. Eftir hverja fræðslu er komið á einum tengiliði inni á hverri þjónustumiðstöð sem hefur þekkingu og reynslu af hinsegin samfélaginu

og ber sérstaka ábyrgð á þessum málaflokki. Einnig hefur verið farið á allar lögreglustöðvar. Bæklingur um hinsegin fólk og heimilisofbeldi hefur verið gefinn út.

Aldrað fólk og ofbeldi

Verkefnahópur vann stöðumat og setti fram tillögur um leiðir til að sporna gegn ofbeldi meðal aldraðra. Unninn hefur verið bæklingur um heimilisofbeldi og aldrað fólk sem er til á íslensku/ensku og íslensku/pólsku. Útgáfan hlaut styrk frá félagsmálaráðuneytinu vegna aðgerða gegn ofbeldi árið 2020 fyrir prentun og dreifingu á bæklingnum. Heilsugæslan var hvött til að útbúa verklag þegar grunur vaknaði um ofbeldi og efla starf sitt á þessu sviði.

[Skýrslu hópans er að finna á vef borgarinnar.](#)

Heimilislaut fólk og ofbeldi

Í aðgerðaáætlun Reykjavíkur gegn ofbeldi 2022-2024 fól ein aðgerð í sér að greina stöðu heimilislauts fólks í tengslum við ofbeldi. Heimilislaut fólk með fjölpættan vanda er í sérstaklega viðkvæmri stöðu gagnvart ofbeldi og misnotkun. Settur var á fót starfshópur til að fara yfir stöðu þeirra og gera tillögur að úrbótum. Í starfshópum sat fólk með þekkingu á stöðu heimilislauts fólks í borginni og með þekkingu á heimilisofbeldi. Haldnir voru fundir með fulltrúum Rótarinnar, Konukots og Frú Ragnheiðar.

Tillögur starfshópsins voru sjö og þrjár þeirra falla undir Saman gegn ofbeldi: Tryggja að sama verklagi sé fylgt í öllum útköllum vegna heimilisofbeldis sama þó um heimilislaut fólk sé að ræða, koma á formlegu samráði milli aðila sem mæta þolendum heimilisofbeldis sem glíma við heimilisleysi, hvetja til fræðslu um áfallamiðaða þjónustu og skaðaminnkandi nálgun í lögreglunámi og bæta skráningu lögreglu á brotapolum og gerendum sem eru heimilislautir.

[Skýrslu hópans er að finna á vef borgarinnar.](#)

Fræðsla á vegum verkefnisins

Fjöldmargir fræðslufundir hafa verið haldnir með þátttakendum í verkefninu, þ.e. með félagsráðgjöfunum sem fara í útköll og sálfræðingunum sem sjá um viðtöl við börn sem búa við heimilisofbeldi, starfskonum Kvennaathvarfsins og Lögreglunni á höfuðborgarsvæðinu og fulltrúum Heilsugæslunnar.

Fræðsla um verkefnið hefur verið haldin á fjölmörgum vinnustöðum borgarinnar og í ýmsum nefndum og ráðum á vegum borgarinnar.

Hjúkrunarfræðinemar við Háskóla Íslands hafa undanfarin ár einnig hlotið fræðslu um **Samán gegn ofbeldi** og hefur sérstök áhersla verið lögð á fatlað fólk og ofbeldi sem og hinsegin fólk og heimilisofbeldi. Einnig hefur verið rafræn fræðsla fyrir hjúkrunarfræðinema um aldrað fólk og ofbeldi.

Útgáfa á vegum verkefnisins

Ýmsir bæklingar, veggspjöld og fleira hefur verið gefið út á vegum verkefnisins og eru allir bæklingar aðgengilegir á netinu og er öllum frjálst að nota þá.

Saman gegn ofbeldi – bæklingur

Þetta er bæklingur um birtingamyndir heimilisofbeldis, þar er að finna upplýsingar um það hvar er hægt að leita sér aðstoðar og í honum eru upplýsingar um vinnulagið í verkefninu. Þar er einnig fjallað um börn og ofbeldi, innflytjendur og ofbeldi, fatlað fólk og ofbeldi, konur á meðgöngu og ofbeldi og hinsegin fólk og ofbeldi. [Bæklingurinn er á íslensku, ensku og pólsku](#). Hann er á vefsíðu borgarinnar og er einnig til prentaður.

Áhrif heimilisofbeldis á börn

Bæklingurinn er um áhrif heimilisofbeldis á börn. Hann er skrifaður af sálfræðingum Barnaverndar Reykjavíkur og gefinn út af verkefninu **Saman gegn ofbeldi**. Hann er samhliða á íslensku og ensku og íslensku og pólsku. Hann er til prentaður og hann er að finna á [vefsíðu borgarinnar](#).

Við hjálpum, „nafnspjöld“

Velferðarráðuneytið gaf út handhægt kort í sömu stærð og nafnspjald með fyrirsögninni; „Við hjálpum“. Reykjavíkurborg fékk leyfi til að nota það og hefur upplýsingum um þjónustumiðstöðvar borgarinnar verið bætt við. Kortið er á fimm tungumálum; íslensku, ensku, pólsku, rússnesku og taílensku. Á kortinu eru upplýsingar sem nýtast brotaþolum og gerendum. Kortinu er ætlað að leiðbeina konum sem þurfa aðstoð vegna ofbeldis á heimili eða kynferðislegs ofbeldis um hvar þær geta leitað sér hjálpar.

Við og börnin okkar

Við og börnin okkar er bæklingur sem er í rafrænni útgáfu á [vef borgarinnar](#). Bæklingurinn var upphaflega gefinn út með styrk frá velferðarráðuneytinu 2014 og hefur verið uppfærður nokkrum sinnum síðan. Í honum eru ýmsar hagnýtar upplýsingar fyrir foreldra/forsjáradila og aðstandendur barna sem flutt hafa til Íslands, m.a. um barnauppeldi, foreldrahlutverkið og annað sem viðkemur skyldum foreldra og réttindum barna. Bæklingurinn hefur verið uppfærður tvisvar af sérfræðingi mannréttinda- og lýðræðisskrifstofu í innflytjendamálum og verkefnisstjóra **Saman gegn ofbeldi** og er nýjasta útgáfan frá 2023.

Hvað gerðist?

Þetta er bæklingur sem hægt er að nota til stuðnings í fyrsta samtali ef grunur vaknar um að fatlaður einstaklingur hafi verið beittur ofbeldi. Bæklingurinn getur hentað sérstaklega vel í samtölum við fólk með þroskahömlun og/eða einhverfu og hefur bæklingnum verið dreift til starfsstaða þar sem unnið er með fötluðu fólki en hann er einnig á vefsíðu borgarinnar. Það getur verið erfitt fyrir fatlaða einstaklinga að greina frá ofbeldi og er bæklingurinn verkfæri til að auðvelda samtal um það. Hægt er að nýta hann til þess að spyrja út í hvað hafi gerst, hvernig viðkomandi líði og til að vekja athygli á því hvernig og hvar hægt sé að leita sér aðstoðar.

Bæklingurinn sýnir ýmis tákni sem auðvelda þolanda að segja frá. Hér eru tákni um mögulegan geranda.

Honum hefur verið dreift til allra sambýla og íbúðakjarna fyrir fatlað fólk í Reykjavík sem og til allra þjónustumiðstöðva í borginni. Bæklingurinn er prentaður til að auðvelda notkun í viðtölum en er einnig á [vef borgarinnar](#) ásamt leiðbeiningum um notkun og á vef Stígamóta.

Hinsegin fólk og heimilisofbeldi

Bæklingurinn er um birtingamyndir heimilisofbeldis í hópi hinsegin fólks og hinsegin börn og ungmenni. Einnig er tilgreint hvar er hægt að fá stuðning og ráðgjöf. Í bæklingnum er einnig fjallað um áhrif heimilisofbeldis á fólk sem tilheyrir öðrum minnihlutahópum.

Bæklingnum hefur verið dreift á stofnanir Reykjavíkurborgar, til lögreglunnar, á hinsegin félög, sveitarfélög og stofnanir víðs vegar um landið, en verkefnið hlaut styrk frá félagsmálaráðuneytinu vegna aðgerða gegn ofbeldi árið 2020 fyrir prentun og dreifingu á bæklingnum. Bæklingurinn er gefinn út á prenti en er einnig á [vef borgarinnar](#)

Veggspjöld

Í upphafi verkefnisins var hannað veggspjald til að hengja upp á þjónustumiðstöðvum borgarinnar, lögreglustöðvum og heilsugæslustöðvum.

Veggspjaldinu er ætlað að sýna að á þessum stöðum sé talað um ofbeldi og boðin aðstoð ef fólk þarf á að halda. Veggspjaldið auðveldar einnig starfsfólki að hefja samtal um ofbeldi.

Annað veggspjald var gert í upphafi heimsfaraldurs Covid-19(2020) þar sem lögð var áhersla á að birta upplýsingar um hvar væri hægt að leita aðstoðar og að við værum öll hluti af ofbeldisvörnum. Veggspjaldinu var dreift í stórmarkaði og apótek á höfuðborgarsvæðinu.

Veggspjaldi með yfirskriftinni *þarft þú hjálp?* var dreift með heimsóknnum í alla búsetukjarna borgarinnar. Framsetning og efni þess var hannað með fatlað fólk sérstaklega í huga.

Upplýsingar fyrir brotabola og gerendur á vef borgarinnar

Það hefur verið lögð áhersla að hafa upplýsingar á [vef borgarinnar fyrir brotabola](#), hvert þeir geti leitað og um birtingamyndir ofbeldis. Upplýsingarnar ná yfir landið allt en ekki bara Reykjavík. Einnig eru upplýsingar um það hvert gerendur geti leitað til að fá aðstoð. Þessar upplýsingar eru á íslensku, ensku, pólsku og auðskildu íslensku máli.

Mat á verkefninu

Unnið var áfangamat á verkefninu af RIKK-Rannsóknarstofnun í jafnréttisfræðum birt í október 2016. Matið byggði m.a. á djúpvíðtölum við þolendur, viðtölum við lykilstarfsfólk og rýnihópum lögreglu og starfsfólks þjónustumiðstöðva borgarinnar og barnaverndar Reykjavíkur. Í matinu kom fram að lögreglunni finnst mikill kostur að hafa félagsráðgjafa með í útköllum vegna heimilisofbeldismála og félagsráðgjafarnir bera virðingu fyrir störfum lögreglunnar við erfiðar aðstæður. Þá kom einnig fram að mikil ánægja var með starf Barnaverndar Reykjavíkur á vettvangi en sérfræðingar á vegum Barnaverndar sinna börnum á vettvangi. Fram kom einnig að miklu hefur verið áorkað, verklag bætt, og þekkingar aflað m.a. er tölfraeði safnað sem er mikilvægt til að geta metið stöðu mála út frá staðreyndum.

Í matinu er einnig að finna tillögur til úrbóta s.s. að bæta eftirfylgni mála. [Matið er á vefsíðu borgarinnar.](#)

Mannréttinda- og ofbeldisvarnarráð fól Kristínu A. Hjálmarsdóttur að vinna úttekt á ofbeldisvarnarmálum hjá Reykjavíkurborg. Í úttektinni dags. í apríl 2023 kemur eftirfarandi fram

„Í Saman gegn ofbeldi hefur áhersla verið lögð á kynjasjónarmið, samþættingu við mannréttindastefnu borgarinnar og stöðu jaðarsettra hópa og annarra í viðkvæmri stöðu gagnvart heimilisofbeldi og fjölþættri mismunun. Verkefnið er í sífelldri þróun og verklagið nú samræmt fyrir öll útköll og tilkynningar vegna heimilisofbeldis hvernig sem þau koma inn á borð hjá lögreglunni eða velferðarsviði.“ (Bl. 9).

Einnig kemur fram í úttektinni að með auknu og markvissara samtali hafi tekist að stilla saman strengi þjónustuaðila og skilgreina betur markmið í hverju tilfalli. [Sjá úttekt á vef borgarinnar.](#)

Lokaorð

Verkefnið ***Saman gegn ofbeldi*** hefur mætt miklum stuðningi kjörinna fulltrúa og starfsfólks borgarinnar. Í upphafi var því hleypt af stokkunum sem átaksverkefni en er nú verklag sem hefur verið fest í sessi. Sá góði árangur sem hefur náðst, sbr. úttekt RIKK og Kristínar A. Hjálmarsdóttur, má m.a. þakka þéttu og góðu samstarfi þeirra aðila sem koma að verkefninu og öfluglu starfsfólki. Það er mikilvægt fyrir alla að missa aldrei sjónar á takmarkinu; að útrýma ofbeldi til hagsbóta fyrir öll.

Þetta verkefni hefur verið í stöðugri þróun og það þarf alltaf að vera vakandi fyrir því hvað er hægt að gera betur.

Leggja þarf áherslu á skilvirkt verklag sem felur í sér góða þjónustu við brotabola og börn og möguleika á meðferð fyrir gerendur, senda þarf skilaboð um að ofbeldi sé ólíðandi, bæta þarf lagasetningu m.a.

til að auðvelda samstarf og allir sem koma að ofbeldismálum þurfa að vinna þétt saman og af heilindum. Síðast en ekki síst þarf að ná jafnrétti á öllum sviðum því samfélag sem greiðir konum lægri laun fyrir sömu eða sambærilega vinnu en körlum, lætur klám, vændi og hatursorðræðu í garð kvenna og jaðarhópa viðgangast og lítur framhjá mansali er ekki samfélag þar sem jafnrétti ríkir. Þar sem ójöfnuður ríkir, þar þrífst ofbeldi.

Skrá yfir myndir og töflur

Mynd 1. Fjöldi útkalla LRH í Reykjavík 2014-2022.....	3
Mynd 2. Fjöldi útkall LRH í Reykjavík vegna heimilisofbeldis eftir dögum 2022.	3
Mynd 3. Tengsl gerenda og brotþola í útköllum LRH í Reykjavík 2022.	4
Mynd 4. Fjöldi útkalla sem Reykjavíkurborg fór í eftir kyni gerenda 2015-2022.	4
Mynd 5. Fjöldi útkalla sem Reykjavíkurborg fór í 2015-2022 eftir kyni brotþola.....	5
Mynd 6. Hlutfall gerenda eftir kyni.	5
Mynd 7. Hlutfall brotþola eftir kyni.....	6
Mynd 8. Fjöldi dvalarkvenna í Kvænnaathvarfinu 2014-2022.	7
Mynd 9. Fjöldi barna í Kvænnaathvarfinu 2014 til 2022.	7
Mynd 10. Fjöldi viðtala við konur sem eru ekki í dvöl 2014 -2022.....	8
Mynd 11. Samanlagður fjöldi útkalla tímabilið 2015-2022 eftir kyni gerenda og aldursbilum.....	8
Mynd 12. Fjöldi útkalla sem Reykjavíkurborg fór í 2022 eftir kyni og aldri gerenda.....	9
Mynd 13. Samanlagður fjöldi útkalla 2015-2022 eftir kyni brotþola og aldursbilum.	9
Mynd 14. Fjöldi útkalla sem Reykjavíkurborg fór í 2022 eftir kyni og aldri brotþola.	10
Mynd 15. Fjöldi útkalla borgarinnar 2015-2022 vegna brotþola sem eru 60 ára og eldri.	10
Mynd 16. Fjöldi gerenda eftir eftir kyni og íslensku/erlendu ríkisfangi 2015-2022.	11
Mynd 17. Fjöldi brotþola eftir eftir kyni og íslensku/erlendu ríkisfangi 2015-2022.....	11
Mynd 18. Hlutfall gerenda með erlent/íslenskt ríkisfang í útköllum borgarinnar og hlutfall af íbúum í Reykjavík.	11
Mynd 19. Hlutfall brotþola með erlent/íslenskt ríkisfang í útköllum borgarinnar og hlutfall af íbúum í Reykjavík.	12
Mynd 20. Tengsl gerenda og brotþola, ofbeldi af hálfu hvers eftir kyni brotþola 2022 í útköllum borgarinnar.	12
Mynd 21. Tegund ofbeldis eftir kyni brotþola 2022 í útköllum borgarinnar.....	13
Mynd 22. Fjöldi brotþola og hlutfall eftir fjölskyldugerð 2022	14
Tafla 1. Fjárheimildir saman gegn ofbeldi 2015 til og með 2022.	1
Tafla 2. Fjöldi útkalla lögreglu og Reykjavíkurborgar og hlutfall útkalla borgarinnar af þeim útköllum sem lögregla fer í 2015-2022.	6
Tafla 3. Hlutfall barna á vettvangi í útköllum og með lögheimili á vettvangi 2015 til 2022.....	14